

ІСТОРИЧНЕ ТЛО

Ознайомлення з історичним контекстом є важливим етапом залучення фільму, знятого на основі історичних подій, до самостійної роботи чи роботи в аудиторії. Це ознайомлення є обов'язковим, адже допомагає зрозуміти історичне тло, логіку подачі документального матеріалу, сюжет, підбір персонажів і символіку, що використовується в стрічці. Особливо це актуально для документальних фільмів, де режисер часто використовує специфічні історичні деталі, що можуть залишатися незрозумілими без базових знань про ту чи іншу епоху або подію.

Щоб самостійно ознайомитися з історичним контекстом, варто почати з базових джерел та наукової літератури, зібраних на сайті (див. підрозділ «Збірники документів та наукові видання»). Важливо звертати увагу на соціально-політичні обставини часу, ключові фігури, що вплинули на події, та культурні аспекти, які формували поведінку людей. Такі дослідження можуть дати розуміння ширшого контексту, що дозволить вам помітити важливі деталі у фільмі.

Серія 1. Для вивчення історичного контексту подій, пов'язаних із початком війни та окупацією Харкова, можна запропонувати такі чотири блоки питань:

1. Передумови війни та роль Харкова

- Яким був Харків до початку радянсько-німецької війни? Яку роль місто відігравало в економічній та культурній системі України?
- Чому Харків став важливим об'єктом під час вторгнення німецьких військ?
- Як радянське керівництво готувалося до можливого нападу на місто?

2. Евакуація та перші дні війни

- Як відбувалася евакуація з Харкова? Які групи населення евакуювалися в першу чергу?
- Чому радянська влада евакуювала підприємства та обладнання, а не людей? Які наслідки це мало для цивільного населення?
- Яким чином хаос і безвладдя перед захопленням міста вплинули на життя людей?

3. Бомбардування та руйнування міста

- Які були основні цілі бомбардування Харкова з боку німецьких військ? Як це вплинуло на населення міста?
- Як часто здійснювалися бомбардування і які частини міста постраждали найбільше?
- Як мешканці міста реагували на руйнування інфраструктури та бомбардування?

4. Початок окупації міста

- Які методи використовували нацистські окупанти для встановлення контролю над Харковом?
- Як вплинула окупація на соціальне та повсякденне життя мешканців міста? Які види насильства були поширені?
- Яку роль відігравали публічні страти в утвердженні "нового порядку" нацистів?

Серія 2. Для розуміння загального контексту Голокосту, масштаба трагедії та специфіки переслідувань у Східній Європі, а також історичного тла подій з організації та реалізації масового переслідування та вбивства єврейських мешканців Харкова можна запропонувати такі блоки питань:

1. Голокост як історичний феномен

- Як нацистська ідеологія виправдовувала переслідування і вбивства єврейського населення Європи?
- Що таке "Голокост від куль", і чим він відрізняється від масових вбивств у таборах смерті?

- Які етапи можна виділити у здійсненні Голокосту: від дискримінаційних законів до масових розстрілів і депортацій?

2. Початок переслідувань та створення Харківського гетто

- Які перші кроки зробили нацисти щодо єврейського населення Харкова після окупації міста?
- Яку роль відіграв перепис населення в грудні 1941 року у переслідуванні євреїв?
- Що собою являло Харківське гетто і які були умови життя для переселених євреїв?

3. Умови життя та нацистська політика в гетто

- Яким був повсякденний режим в гетто? Чому нацисти створили жахливі побутові умови для євреїв?
- Як ці умови вплинули на здоров'я та життя мешканців гетто? Як свідчення виживших допомагають відтворити ці події?
- Які методи використовували нацисти для контролю над гетто та для масових переслідувань євреїв?

4. Ліквідація гетто та масові вбивства

- Як проходила ліквідація Харківського гетто в грудні 1941 – січні 1942 року? Яку роль у цьому процесі відіграв Дробицький яр?
- Які методи використовували нацисти для масових вбивств, і що таке «душогубки»?
- Яким чином деяким людям вдалося врятуватися з гетто? Що ми знаємо про історії тих, хто вижив?

Серія 3. Запропоновані нижче питання допоможуть контекстуалізувати питання виживання в окупованому місті, зрозуміти повсякденні практики мешканців міста, відтворити перебіг примусового вигнання городян на роботи до нацистської Німеччини.

1. Життя під час окупації

- Як нацистська окупація вплинула на повсякденне життя мешканців Харкова?
- Які основні випробування довелося пережити харків'янам після приходу німців?
- Як населення міста намагалося виживати в умовах голоду, холоду та відсутності базових ресурсів?

2. Примусове вивезення до Німеччини

- Які групи населення підлягали примусовому вивезенню до Німеччини, і чому перші ешелони їхали добровільно?
- Як проходила примусова мобілізація молоді для роботи в Німеччині?
- Що означає термін "остарбайтери", і які були умови життя та праці вивезених українців у Німеччині?

3. Мобілізація до Червоної Армії

- Як відбувалася мобілізація харків'ян до Червоної Армії під час першого звільнення міста в лютому 1943 року?
- Чому більшість новобранців відправляли на фронт без належної підготовки?
- Які були наслідки цієї мобілізації для демографічної ситуації в Харкові?

4. Демографічні втрати

- Які основні причини демографічних втрат Харкова під час окупації та війни?
- Чому населення міста зменшилося вдвічі, і які групи населення були найвразливішими?
- Який вплив мав примусовий вивіз, мобілізація та смертність від голоду і хвороб на загальну кількість населення міста?

Серія 4. Ці питання спрямовані на ознайомлення з ключовими аспектами історії Харкова після його звільнення від нацистської окупації у 1943 році та завершення війни, у тому числі: як війна та окупація змінили життя

мешканців Харкова, як відбувалася реінтеграція людей після евакуації та примусових робіт у Німеччині, як пам'ять про ці події вплинула на подальший розвиток міста та долі його жителів.

1. Повернення до звільненого міста

- Якими були основні причини, що спонукали людей повертатися до Харкова після його звільнення, навіть попри складні умови життя?
- Які фактори сприяли швидкій відбудові міста після звільнення, попри значні руйнування?
- Як процес повернення людей з евакуації вплинув на соціальну та економічну структуру Харкова?

2. Повсякденне життя у визволеному Харкові

- Як функціонувала система забезпечення продуктами та іншими товарами в місті після звільнення? Які були головні труднощі?
- Чому відкриття шкіл восени 1943 року було важливим етапом для відновлення нормального життя в місті?
- Як мешканці Харкова пристосовувалися до повсякденних умов життя без належних житлових умов та інфраструктури?

3. Завершення війни і День Перемоги

- Як відзначення Дня Перемоги у Харкові в 1945 році відображає емоційний стан та надії людей після закінчення війни?
- Яким чином це свято об'єднало містян і стало важливим етапом в їхній історичній пам'яті?
- Як змінилося сприйняття Дня Перемоги серед мешканців Харкова з часом після війни?

4. Повернення з Німеччини

- Чому повернення остарбайтерів було одним із останніх етапів демографічного відновлення Харкова?
- Які соціальні та побутові труднощі стикалися з тими, хто повертався з Німеччини? Як їх зустрічали в місті?
- Які можливості для реінтеграції надавалися остарбайтерам після повернення? Чи отримали вони підтримку від держави або суспільства?